

Metoděj Habáň

Masarykova filosofie o náboženství

(Filosofická revue 4, 1932, 183-184)

Je těžko říci [Viz V. Škrach, Masarykova humanita a divinita. Otisk z naší doby, roč. 39, 1931-1932], má-li Masaryk pramen svého objektivismu, jímž překonává krajní subjektivismus, spíše v nejvyšším objektu skutečného Boha či spíše v realitě mravního, duchovního člověka. Člověk je dán sobě samému jako absolutní skutečnost objektivní, a to nejen on sám jako já, nýbrž i jako ty, on, my. Tím je dána lidská sympatie, vzájemnost, solidarita, láska člověka k člověku, a ta je skutečná, evidentní. Člověk nemůže být sám, není soběstačné individuum, které by mohlo pochopit svůj smysl jen ze svého vlastního bytí a jednání. Je vyloučen tedy krajní individualismus, který dává důraz na význam subjektu, ale falešně osamocuje člověka a chce ho nesprávně udržovat v jeho singularnosti a přehlíží se skutečnost objektu – světa, bližních, Boha.

Teorie pozitivistická pochybila stejně jako teorie teologická, první odtrhuje člověka od metafyzického objektu, druhá chybuje naprostou odloučeností božského objektu od člověka, vedoucí k podceňování lidského rozumu, tj. aktivity, kultury, humanity.

Masaryk připouští na jedné straně, že člověk je dán sobě samému jako absolutní skutečnost objektivní a na druhé straně, že člověk nemůže být sám soběstačný, jako individuum, které by mohlo pochopit svůj smysl jen ze svého jednání a bytí.

Hned na to vytýká teologickému směru, že podceňuje lidský rozum, aktivitu atd.

Je-li základním bodem k novému náboženství, které staví Masaryk, naprostá nutnost lidské bytosti opřít se ve svém životě, poněvadž si člověk nestačí, aby pochopil svůj smysl a na druhé straně, stává-li se skutečností Bůh, což Masaryk předpokládá, což ale filosofie křesťanská dokazuje pěti cestami sv. Tomáše, pak vzniká objektivní poměr člověka k Bohu, náboženství. Zůstává teď otázkou, kdo má teď právo rozhodovat o tomto poměru. Zda člověk, který sám sobě nestačí, či Bůh, který se stává člověku oporou? Vše spočívá na pojmu Boha. Dostaneme-li k Bohu Prvnímu Jsoucnu, První Příčině, Poslednímu Cíli všeho, Actus Purus, pak člověk nezmůže nic oproti nesmírnému Bohu, pak chtít předpisovat Bohu, jak má svou bytost upravit podle člověka, je vrcholným subjektivismem. Kdežto druhý směr přejímající ze své přirozené nutnosti pomoc od Boha není mytologickým, nýbrž objektivním.

Zde je základní bod rozdílu. Zjevení, je-li ukázáno jako rozumně zdůvodněné, nejen co do nutnosti, nýbrž co do existence, pak nemůže zůstat člověk sobě nedostačující lhostejným. Člověk sobě nedostatečný není podceňován ve své aktivitě přirozené tím, že

pojímá objasnění svého poměru k Bohu. Není mu tím odňata svoboda, naopak vyplňuje své nedostatky a mezery a vyvíjí se v celou osobnost – v účasti na božské přirozenosti. V tomto světle Kristus a milost nejsou realitami mytickými.

Tento přirozený poměr člověka ke zjevení dokázanému poctivou historicko-vědeckou prací nemůže být označen jen přetvářkou lidí nebo jezuitismem. Výklad bible, zvláště Starého zákona, která byla psána pro nevzdělaný a pastevský národ židovský, také vyžaduje objasnění, neboť se mluví mluvou prostou, proto výklad bible není jen dovedností, nýbrž přirozeným objasněním lidově řečných propozicí. Tak například v Genesi, kterou uvádí Masaryk jako příklad protivy vědy a bible, není nic jiného v podstatě, než že vše má svůj počátek v Božském intelektu. Jinak duch Genese je výchovný. To měl na zřeteli autor Genese, aby zároveň mravně udržel lid v zachování svátečního dne. Hluboká studia pramenů bible samé, podle nichž se objasňují biblická vyjádření, nemohou být nazvána scholastickou dovedností atd. [Srov. T. G. Masaryk, *V boji o náboženství*, Praha: Čin 1932.]